

Lunds Universitet
Socialhögskolan
Socialt arbete med drogmissbrukare
SOL 612
VT 2007

Med snuset i fickan

En beskrivande och analyserande studie av snusande ur
ett sociologiskt perspektiv

Författare: Boel Nilsson
Handledare: Mats Hilde

Abstract

The aim of this essay was to describe and analyse the use of snuff as a social activity. By accomplishing eight qualitative interviews with snuff-users I wanted to get a glimpse into their relationship to the snuff and find out in which situations and frames of mind the snuff-use alter. I also wanted to find out if age, class or gender has any affect in snuff-using. The interviews were analysed in a sociological perspective with help from Erving Goffmans and Joseph Gusfields ideas, among others. I found out that each snuff-user creates his own rituals and routines, but there are factors in daily life, which can change the use of snuff. I did not find any differences according to class or age and snuff-using, however I did find a few differences according to gender.

Keywords: Snuff, tobacco, psychoactive drug, Goffman, Gusfield

Innehållsförteckning

FÖRORD.....	5
INLEDNING.....	6
PROBLEMFÖRMULERING.....	6
SYFTE OCH FRÅGOR.....	7
DEFINITIONER AV BEGREPP	7
KÄLLKRITIK	7
HISTORISK TILLBAKABLICK.....	8
<i>Redan den gamle indianen.....</i>	8
<i>Från fina folket... ..</i>	8
<i>...till grovarbetaren.....</i>	9
<i>Moderna tider.....</i>	9
TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING	10
DRAMATURGISKT PERSPEKTIV	10
UPPLEVELSEN AV DROGEN	12
RITUALENS BETYDELSE	13
FÖRVÄNTNINGAR	14
AVVIKANDE BETEENDE	14
KAFFEDRICKANDE.....	15
PÅ TOBAKSFRONTEN	15
METOD.....	16
VAL AV METOD	16
URVAL	17
GENOMFÖRANDE AV INTERVJU	18
ETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	18
VALIDITET OCH RELIABILITET	19
TOLKNING OCH ANALYS AV INTERVJUMATERIALET.....	19
PRESENTATION AV UNDERSÖKNINGSGRUPPEN	19
SNUSET I VARDAGEN	20
<i>Snus, mat och dryck.....</i>	21
<i>Dags att byta snus?</i>	22
<i>Relationen till snuset.....</i>	25
<i>Sammanfattning.....</i>	26
PÅVERKANDE FAKTORER	27
<i>Alkohol och fest.....</i>	27
<i>Stress</i>	29
<i>Situation och miljö</i>	31
<i>Sammanfattning.....</i>	32
UTAN SNUS, VAD HÄNDER DÅ?.....	33
<i>Låna snus.....</i>	33
<i>Köpa snus</i>	34
<i>Substitut.....</i>	35
<i>Sammanfattning.....</i>	35
KÖN, ÅLDER OCH KLASS.....	36

<i>Kvinnor och män</i>	36
<i>Klass och ålder</i>	38
<i>Sammanfattning</i>	38
SAMMANFATTNING OCH SLUTORD	39
SLUTORD.....	41
REFERENSLISTA	43
BILAGA 1	46
INERVIJUEGUIDE.....	46
BILAGA 2	47
INTRODUKTIONSBRIV	47

Förord

När jag började studera på Socionomprogrammet för snart tre år sedan, var det med bävan jag tänkte på examensarbetet i termin sex. Känslan förändrades dock när tiden väl var inne, och var mer av arten skräckblandad förtjusning. Arbetet har varit en stor utmaning för mig, och jag har vid flera tillfällen svurit över min dumhet i valet att skriva ensam. Nu när arbetet är gjort upplever jag istället stor tillfredställelse och ett ökat självförtroende.

Det känns bra att ha färdigställt examensarbetet, men jag inser att det inte hade varit möjligt utan den uppbackning som min familj har gett mig. Jag tackar därför mina barn för att de utan protester (nästan i alla fall) har upplåtit platsen vid datorn åt mig. Min man har fått bära en stor börda, dels med tanke på alla diskussioner han blivit indragen i och allt material han tvingats läsa, och dels med tanke på att han levt en längre tid med en väldigt tankspridd fru.

Som grund i hela arbetet låg de intervjuer som jag gjorde med snusare. Tack, för att ni ville släppa in mig i era liv, utan er hade det inte blivit mycket att skriva om. Ett stort tack vill jag också rikta till min bibliotekarie, som har hjälpt mig på alla sätt i mitt sökande efter litteratur och artiklar. Sist men inte minst tackar jag min handledare Mats Hilde som lyckats lotsa mig genom mitt arbete.

Österlen i maj 2007

Boel Nilsson

Inledning

Problemformulering

Efter en resa från Amerika kom via upptäcktsresande tobakspiantan till Europa för att på tidigt 1600-tal nå Sverige. Genom tiderna har tobak använts i olika former och av olika samhällsklasser. För Indianerna hade tobaken en rituell betydelse men också en medicinsk, men när tobaken kom till Europa var det främst tankarna om dess läkande förmåga som låg i fokus. Tobaken i form av snus har inte bara gjort en geografisk resa utan också en klassresa. Från att ha använts av damerna vid det franska hovet, för att bota huvudvärk, hamnade snusen under läppen hos den svenske manlige grovarbetaren under tidigt 1800-tal (Pellmer & Wramner, 1997). Men hur gick det sen?

Idén för min uppsats uppkom från inslagen på TV angående snusets hälsorisker. Eftersom min man är konsument av snus väckte detta i familjen många frågor om snusandet. Som till exempel, vilka faktorer kring snuset gör att snusaren upprätthåller sitt snusande? Det måste finnas något kring snuset som gör att antalet snusare svagt ökar när antalet rökare konstant minskar (Statens folkhälsoinstitut, 2005). Jag har fått uppfattningen att snus idag marknadsförs på ett sätt som ska locka dels yngre personer att börja snusa och dels fler kvinnor. Jag tänker då på att snus numera finns att köpa i små söta askar och att det också finns smaksatt snus. Finns det då skillnader på vilken betydelse snuset har för män respektive kvinnor? Finns det skillnader vad gäller klass eller ålder och snusanvändning?

Det pågår en debatt avseende hur hälsovådligt det är att använda snus, ofta då i jämförelse med röktaobak. Det påtalas att det finns många luckor i forskningen vad gäller snus i motsats till forskning om röktaobak. I min uppsats väljer jag emellertid att göra en avgränsning och inte uppehålla mig vid hälsoaspekterna och inte heller vid det fysiologiska beroendet. Det jag främst är intresserad av att undersöka är vilket förhållande snusaren har till sitt snus och om snusandet förändras beroende på i vilket sammanhang eller i vilken sinnesstämning snusaren befinner sig. Intressant att ta reda på är också om effekten av snuset ter sig olika beroende på situation. Något som de flesta verkar vara överens om är att snus är beroendeframkallande, men finns det kanske förutom ett biokemiskt beroende också ett sociologiskt beroende och hur uttrycker det sig i så fall?

Syfte och frågor

Syftet med uppsatsen är att undersöka, beskriva och analysera snusandet som en social verksamhet.

- Hur förhåller sig snusaren till sitt snus i vardagen?
- Vilka faktorer förändrar snusarens rutiner?
- Vad händer när snusaren är utan snus?
- Finns det skillnader/likheter mellan män och kvinnor, unga och gamla eller klass vad gäller snusanvändning?

Definitioner av begrepp

Snus är ett *psykoaktivt ämne* liksom alkohol, droger, kaffe, och cigaretter. Ett psykoaktivt ämne påverkar det centrala nervsystemet och är oftast beroendeframkallande. Det påverkar signalöverföringen mellan nervcellerna i hjärnan på så sätt att signalerna antingen går snabbare eller så bromsas de upp (Johansson & Wirbing, 2005).

Snus finns i flera varianter. *Torrt snus*, så kallat *luktsnus* eller *nässnus* eftersom det dras in i näsan, är pulveriserade torkade tobaksblad. Denna form av snus är ovanlig i Sverige i dag. *Matsnus*, *munssnus* eller *lössnus* är fuktad snus som säljs i dosor om 50 gram. Snuset tillverkas i en process i vilken vatten och salt tillsätts tobaksmjölet, varefter massan sedan hettas upp. Processen kallas ”svettning” och kan liknas vid pastörisering. *Portionssnus* vilket är fuktad snus portionsförpackad i en strumpa av cellulosafiber, är den snus som säljs mest i Sverige (Swedish Match). Vissa större märken har portionssnus i tre storlekar, mini, normal och extra stor. Dosorna innehåller 6 - 24 g beroende på storlek (Gothiateg).

Källkritik

Jag har i huvudsak använt material som är forskningsbaserat och därför att anse som tillförlitligt. Från Internet har jag använt uppgifter om statistik som är taget från Swedish Match och Folkhälsoinstitutets undersökningar samt en forskningsrapport. Jag är medveten om att Swedish Match kan ha intresse av att visa resultat av andra än rent forskningsmässiga orsaker. Vad gäller Folkhälsoinstitutets undersökningar och forskningsrapporten anser jag att dessa har stor trovärdighet. Jag har också använt en tidningsartikel ur vilken jag tagit uppgifter som betonar sådant som uttalats av respondenterna. På liknande sätt har jag använt Jan Sundlings bok. Trots att boken inte är vetenskapligt skriven så får jag uppfattningen att

det som står att läsa i den är hämtat från tillförlitliga källor då källor uppges i slutet av boken. I övrigt uppger han tydligt vilka åsikter och uttalanden som är hans egna.

Jag har i min studie en historisk del som beskriver snusandets uppkomst och fortsatta väg i samhället. Denna del anser jag vara intressant, då den ger ett kulturhistoriskt perspektiv på ämnet. Material till avsnittet har jag samlat från litteratur jag funnit om ämnet som kändes lämpligt. Det finns källor som ger motsägelsefulla uppgifter och jag har valt att använda de uppgifter som var vanligast förekommande. För att ge en bild över snusandet som social verksamhet under en period av ca 500 år, anser jag källorna tillräckligt tillförlitliga.

Historisk tillbakablick

Redan den gamle indianen...

När Columbus kom till Amerika på sin resa 1493-1496, möttes han av indianer som tuggade, rökte och sniffade något som han, och alla andra européer med honom, aldrig förr hade sett. Det visade sig vara blad från växten *Nicotiana Rustica*, som växte vilt över stora delar av Nordamerika och som användes på flera olika sätt med flera olika syften. Då nikotinhalten i *Nicotina Rustica* var 10% så kunde indianerna uppleva ett rusliknande tillstånd. Jämfört med de cirka 3% som finns i tobaksplantan *Nicotina tabacum*, som används numera vid framställning av tobaksprodukter, kan knappast ett sådant rus uppnås idag. Det fanns på grund av berusningen kring tobaken, som växten kallas i dagligt tal, en stor magi. Indianerna använde den bland annat i sina ritualer som en länk eller medium mellan människa och Gud (Loewe, 1990). På Haiti sågs indianpräster använda ett rör med vilket de drog upp pulveriserad tobak i näsan (NE, 1995).

Det fanns också en stark tro på tobakens läkande förmåga och den användes därför på olika sätt som medicinalväxt. Det ansågs att tuggad eller finfördelad tobak kunde lindra tandvärk, användas som motgift vid ormbett och spindelstick och det ansågs också kunna hjälpa att blåsa rök på en skadad kroppsdel (Loewe, 1990).

Från fina folket...

Då tobaken väl hade landat i Europa fanns den att hitta i de botaniska trädgårdarna, framförallt i Portugal, Spanien, Tyskland och Italien. Fransmannen och tillika vetenskapsmannen Jean Nicot befann sig en tid i Lissabon som ambassadör och lärde där känna läkaren Damian van der Goes som odlade tobak i sin trädgård. Han fick av denne kunskap om växtens kurerande och läkande egenskaper (Loewe, 1990). Då Nicots intresse

väcktes för detta och då han dessutom fann växten dekorativ, tog han med sig tobaksplantor hem till Paris när han återvände år 1560. Nicot provade tobakens egenskaper och lyckades bota en bekant från näsblod och en kock vars hand blivit skadad fick ett omslag av krossade tobaksblad och botades. Även en kvinna med utslag och en adelsman med bölder på foten kurerades med Nicots och tobakens hjälp. Men det var först när Jean Nicot botade änkedrottning Catharina de Medici från svår huvudvärk, genom att låta henne snusa pulver från malda tobaksblad, som användandet tog fart av så kallat luktsnus (Pellmer & Wramner, 1997).

Snuset spreds till att börja med inom det franska hovet och därifrån vidare ut i Europa, för att på 1610-talet nå Sverige (Pellmer & Wramner, 1997). Från slutet av 1600-talet, till slutet av 1700-talet användes tobak huvudsakligen vid hovet och i högadliga kretsar. Männen rökte och kvinnorna snusade nässnus, även kallat luktsnus. Men allt eftersom tiden gick spreds tobaksvanorna till borgarklassen. Det krävdes kring snusandet ett vist manér vilket visade sig bland annat med att rokokokostymen hade en snusdosa som ett oundgängligt tillbehör. I en dåtida roman beskrivs att det som gör herremannen till herre är hans tjänare, klocka och snusdosa, han kunde inte klara sig utan dessa tre (Schivelbush, 1982)

Det var efter Jean Nicot som Carl von Linné gav tobaksplantan namnet *Nicotiana tabacum*. Linné beskrev tobaksplantan som både medicinalväxt och som ett njutningsmedel (Pellmer & Wramner, 1997) men han uttryckte också dess skadliga effekter, som att snusande var skadligt för synen och att snus hade en uttorkande effekt på hjärnan (Ejdestam, 1975).

...till grovarbetaren

Först på tidigt 1800-tal började snuset istället för att dras in i näsan, användas i munnen. Det kallades matsnus, munsnus eller mullbänk (Ejdestam, 1975). När det svenska järnvägsbyggandet tog fart under andra halvan av 1800-talet tog spridningen av tobak också fart. Rallarna var flitiga tobaksbrukare och de spred vanan i Sverige genom sitt kringresande arbete (NE, 1995). Vid den här tiden blev snuset allt vanligare i de lägre samhällsklasserna. Det var nu mestadels bönder, drängar och grovarbetare som snusade. Konsumtionen av snus steg stadigt fram till 1919 som ses som ett rekordår vad gäller snus. Därefter sjönk kurvan för snus allt medan cigaretterna gjorde sitt intåg på tobaksmarknaden (Sundling, 2003).

Moderna tider

1969 vänder snuskurvan uppåt igen. Som en av orsakerna ses de studier som visade hälsoriskerna vid cigarettrökning, men det finns också teorier om att det låg i tiden att snusa

svenskt snus istället för att röka amerikanska cigaretter. Ett sätt att ta ställning mot USA's politik kring Vietnamkriget (Sundling, 2003). Under åren 1973 till 1993 fördubblades snusförbrukningen i Sverige för att sedan fortsätta öka. För att under en lång period ha varit en vana företrädesvis för män, förändrades trenden (Tobaksfakta). Undersökningar visar att av Sveriges kvinnor i åldern 16 – 84 år dagligsnusade 0,7 % år 1989, att jämföras med 17% av Sveriges män. Mätningar år 2004 visar en ökning till 3% kvinnor och 22 % män. Det finns cirka 840 000 personer som snusar dagligen i Sverige och den största andelen av dessa finns i åldersgruppen 30-44 år (Statens folkhälsoinstitut, 2005).

Närmast kommer ni att få ta del av tidigare forskning, teorier och begrepp som jag har funnit relevanta för studien. Innan ni når fram till studiens kärna, får ni i metodavsnittet veta hur jag har gått tillväga i mitt arbete med uppsatsen.

Teori och tidigare forskning

Då snusning ur ett sociologiskt perspektiv är tämligen utforskat, har jag valt att förutom forskning kring snus även använda den forskning som finns kring andra psykoaktiva ämnen, såsom alkohol, andra droger, kaffe, och nikotin då det används att röka. Ur ett sociologiskt perspektiv läggs inte vikten vid att drogen är beroendeframkallande utan beroendet ses som en del av många i en social värld menar Mats Hilde, docent i socialt arbete (1996).

Inför studien valde jag att arbeta induktivt. Jag hade med andra ord inte bestämt vilken teori jag skulle se på min studie utifrån, när jag gjorde mina intervjuer. När intervjuerna var genomförda och transkriberade sökte jag i materialet efter mönster som jag skulle finna intressanta att arbeta vidare med. Jag fann att jag behövde använda flera olika forskares begrepp för att analysera mitt material. Detta innebär att jag har använt olika personers teorier som samtidigt är att se som tidigare forskning. Med anledning av detta har jag valt att placera *teori* och *tidigare forskning* under samma rubrik.

Dramaturgiskt perspektiv

Erving Goffman levde mellan 1922 och 1982 och verkade som professor i sociologi och antropologi i Pennsylvania. Erving Goffman har i sin bok *Jaget och maskerna* (1994) använt sig av en teaterscen för att beskriva hur vi agerar i förhållande till andra människor i vårt vardagsliv. Goffman menar att vårt agerande beror på vilka människor vi möter och vilka

förväntningar dessa ställer på oss, men också på vilken miljö vi befinner oss i och vilka intryck vi vill att andra ska få av oss. Teaterscenen är att likna vid livet, och liksom på scenen byts de olika kontexterna och sammanhangen ut. Vi förflyttar oss mellan olika *scener* som till exempel arbetet och hemmet och episoder som sker där, och i dessa världar, på dessa scener spelar vi olika *roller*. Rollen på teaterscenen är att jämföra med den *sociala rollen* i verkliga livet. Det finns skilda förväntningar på oss i våra olika roller. En person som besitter en viss status och har en särskild position har också särskilda förväntningar på sig och måste agera på ett visst sätt i det specifika sammanhanget. *Rollen* kan också benämnas *rutin* när ett handlingsmönster återkommer regelbundet i olika sammanhang och mer är att betrakta som en struktur. För att kunna utöva vår roll krävs också att vi har rätt *inramning*, det vill säga rekvisita och en lämplig plats för utförandet.

Ett begrepp som Goffman använder i sammanhanget är *intrycksstyrning*. Vi presenterar oss och vår aktivitet på vissa sätt beroende på sammanhang, och vi kan genom intrycksstyrningen försäkra oss om att andra reagerar på ett önskvärt sätt. Detta gör vi genom att välja ut det vi vill visa upp eller kanske dölja, när vi möter andra människor. På så vis styr och kontrollerar vi till viss del den uppfattning andra har om oss.

På teatern finns den synliga delen där aktörernas aktiviteter är fullt visibla för publiken, vi kallar den *scenen*, men Goffman nämner den också som *den främre regionen*. Hur vi uppträder i den främre regionen styrs av vissa normer som kan delas in i två grupper enligt Goffman. Den ena gruppen är de normer som påverkar på vilket sätt vi samtalar och uppför i samspelet med andra, så kallade *hövlighetsnormer*. Den andra är de normer som påverkar vårt agerande när vi är inom syn och hörhåll för *publiken*, våra medmänniskor. Dessa normer väljer Goffman att kalla *anständighetsnormer*. Vi är oftast måna om att göra ett gott intryck på publiken eller så vill vi undvika sanktioner och väljer därför att ha ett gott uppträdande, *manér*. Vi visar respekt för den region eller det sammanhang vi befinner oss i, vilket exempelvis kan märkas särskilt tydligt när vi befinner oss i en kyrka eller närvarar vid en begravning.

Det finns också en *bakre region*, *kulissen*, där vi tillåter oss att vara oss själva. Där gör vi sådant som vi aldrig skulle göra i offentliga sammanhang. Kulissen kan innebära en speciell plats eller en särskild tidpunkt. Goffman ger som exempel servitören på en restaurang som inför kunden beter sig på ett korrekt och artigt sätt medan han ute i köket kan göra sådant som inte är tänkbart i gästens närvaro. Det kan också ses som att servitören bär en personlig fasad eller mask som han lägger av när han lämnar gästen vilken han inte längre är i interaktion med.

För att veta när föreställningen börjar används en markör som på teatern är den så kallade ringningen. *Markören* är en handling som visar en episods början och/eller slut (Goffman, 1994).

Upplevelsen av drogen

Det finns ofta flera anledningar till att en viss drog används, exempelvis för att skapa en identitet, våga uttrycka känslor eller känna klasstillhörighet (Hilte, 2005). Detta befäster också Börje Olsson (1997), även han forskare på området, som menar att alkohol hjälper konsumenten att uttrycka sig själv och skapa en viss stil och egenart, sin *livsstil*. Det ligger i tiden att göra egna val och vi har en möjlighet att bli vem som helst, vi formas inte som förr i en form. Detta, menar Olsson, medför att gränserna mellan olika kulturer håller på att luckras upp, främst på grund av samhällets föränderlighet. Därför är inte heller vissa livsstilar längre bundna till vissa specifika grupper, utan detta är på väg att suddas ut. Alkoholikaren Bo Löfgren (1992) menar att det knappast är troligt att det enbart är för att det är gott eller enbart för att bli fulla som vi dricker alkohol. I likhet med Hilte och Olsson pekar Löfgren på faktorer som att den som dricker alkohol blir gladare, mer avspänd, vågar bete sig annorlunda, exempelvis visa känslor, vara mer uppriktig samt slippa stå till svars för sina handlingar. Han menar att alkoholruset fungerar som en slags ”time out” från det vanliga livet. Vi avsäger oss ansvaret en tid, från vad vi gör och säger. Löfgren använder för detta begreppet *parantesbeteende*.

Effekterna av en psykoaktiv drog anses av användarna som givna, en drog anses till exempel vara uppiggande eller lugnande. Men forskaren Bengt Svensson (1996), menar att upplevelsen av och handlingen kring drogen konstruerar användaren själv. Objektet, det vill säga drogen tillskrivs en mening. I sammanhanget nämns Thomas teoremet som lyder *Om människan definierar situationer som verkliga, blir de verkliga i sina konsekvenser*. Den enskilde skapar egna ritualer i sitt droganvändande på vilka användaren bygger sin drogupplevelse. Den psykoaktiva drogen heroin intas av användaren kontinuerligt eftersom abstinensbesvären vid uppehåll i användandet är så besvärliga. Skulle användaren inte lyckas få tag i sin drog kan han i nödläge använda någon annan. Svensson jämför användarens förhållande till drogen som ett äktenskap, en relation som blir en vana. Äktenskapet kan hållas ihop av gammal vana, ömsesidig sympati eller brist på andra alternativ. Ett försök att skiljas kan resultera i ett återförenande. När relationen upphör efterlämnar den saknad, lättnad eller ett tomrum efter en följeslagare som man saknar. Det är drogen i sig och inte människorna

omkring drogen som är anledningen till saknad. Användaren beskriver ofta drogen med positiva ordalag.

Ritualens betydelse

Begreppet *passage* använder Joseph Gusfield (1987), professor i sociologi, i sammanhang som behandlar våra ritualer vid alkoholbruk. Gusfield menar att vi använder alkohol som en passage mellan olika sociala världar. Han ger exempel på hur vi när arbetsveckan är över tar en drink som symboliserar och markerar att helgen har börjat. Gusfield menar att drickandet styrs av normer och tidsramar, och den kompetente drinkaren vet när det är acceptabelt att dricka, denne vet vilka tider och platser som lämpar sig för alkoholintag. Det är inte att anse som acceptabelt att öppna en flaska rödvin på tisdagsförmiddagen på arbetet, men hemma i köket på fredagskvällen är det helt godtagbart. Gusfield anser att det finns ett kulturellt mönster kring alkoholdrickande vilket har förändrats över tid. På 1800 talet var alkohol tillgängligt och accepterat både under arbete och fritid, för att idag vara hänvisat till fritid. Alkoholen är dels en *markör* vilken markerar en specifik händelse, dels en *stämningshöjande faktor* och dels ett *tillbehör till social solidaritet*. Gusfield anser att alkoholen symboliserar passagen från arbete till lek.

Odd Lindberg (1998) analyserar i sin avhandling narkomaners karriärväg. Han resonerar också kring *ritualens* betydelse vid droganvändning, vilken han förutom drogens fysiska effekt anser är av stor betydelse för upplevelsen. Det finns en skillnad i hur stor betydelse ritualen har beroende på om droganvändaren tillhör de marginaliserade i samhället eller de som är att anse som integrerade. För de förstnämnda har den avvikande gruppen stor betydelse som står för trygghet och gemenskap och någon att dela tomheten med, dock finns en viss oro att vid felaktig handling avvisas därifrån. För att genomföra sin ritual söker gruppen avskildhet, dels som markör för sitt utanförskap dels för att bruk av narkotika är en kriminell handling. Avskildheten markerar en fysisk gräns till yttervärlden. För de integrerade, vilka har en fungerande roll i samhället och som använder drogen i motsvarighet med att ta en öl på fredagskvällen, är inte avvikargruppen av samma betydelse. De ser inte ens gruppen som avvikande. Eftersom de också besitter ett kulturellt kapital och har ett socialt nätverk är de inte heller så sårbara och rädda att uteslutas från gemenskapen. Därför menar Lindberg att det för de integrerade inte finns samma fokus på ritualen som för de marginaliserade. I avhandlingen framgår också att det för att genomföra en ritual krävs flera personer som har fokus på samma handling och som delar en gemensam sinnesstämning. Om

förutsättningarna finns upplever deltagarna en ökad emotionell energi. Hänsyn bör dock tas till varje individs unika livshistoria som i hög grad påverkar hur mycket emotionell energi som frigörs.

Förväntningar

Upplevelsen av drogen handlar i stor utsträckning om vilka förväntningar som användaren har. Löfgren (1992) menar att vår allmänna tro är att alkohol har en lugnande, spänningslindrande effekt. Därför har han studerat experiment som gjorts, för att fastställa om det är så. Experimenten visade att det finns en sanning i detta, men att den lugnande effekten till stor del också beror på de förväntningar som brukaren har på drogen. När vi dricker alkohol har vi vissa förväntningar som att det ska ske i ett särskilt sammanhang och vi har lärt oss ett visst kulturellt mönster. Dessa faktorer påverkar oss att bete oss på ett särskilt sätt. Det är alltså inte enbart alkoholens biokemiska påverkan på nervsystemet som gör att vi beter oss som vi gör när vi har druckit sprit, utan också den sociala situationen (Albom, 1997). Docent Ted Goldberg (2000) delar in faktorerna som påverkar individens upplevelse av drogen i tre grupper. *Drogens biokemiska verkningar*, det vill säga drogens kemiska egenskaper, intagningsätt, mängden mm. *Set*, som uttrycker den kunskap, erfarenhet och förväntning på drogen som individen har med sig sen tidigare. Slutligen *setting*, som innebär att hur individen mår just den dagen, den fysiska miljön, relationerna till de personer som finns med när drogen tas och attityderna till drogen i samhället, har betydelse för hur upplevelsen av drogen kommer att bli.

Avvikande beteende

Philip Lalander (2005), professor i socialpsykologi, har gjort en analys av sju kvalitativa studier om unga narkotikaerfarna människors tankar om narkotika. Det finns olika normer vad gäller de olika psykoaktiva drogerna. Heroin och amfetamin är kriminaliserade droger och därför belagda med tabu. Alkohol däremot är något som vi lär våra barn hantera, en vad man kan kalla normaliserad vuxenritual, självklar i den kultur vi lever. Våra identiteter är inte stabila vilket gör att vår självbild lätt kan kränkas. Vi vill bli beskrivna av andra på ett sätt som känns gynnsamt och igenkännande. Vi vill både vara individuella och normala, definitivt inte alltför avvikande. I sin rapport använder Lalander begreppen *missbrukarmanus* – den bild av narkotikan som förmedlas av skola, media och föräldrar. *Brukarmanus* – bilden från populärkulturen (film, musik, Internet), vänner och egna upplevelser, ett manus som kan ses

som motmanus. Med det manuset behöver inte missbrukaren ta på sig en stigmatiserad identitet. Missbrukarmanuset har en viktig roll i hur missbrukaren resonerar kring droger och hjälper denne att använda droger i begränsad omfattning

Mats Hilte tar i sin bok *Avvikande beteende* (1996) upp Byrnes resonemang kring *tidsaspekter*. Byrne beskriver tre olika tidsaspekter: *Handlingsmönster, samordning av handlingsmönster och inre tidsperspektiv*. I olika sociala situationer och möten finns det förväntningar. Vi tycker att saker och ting ska ske i en viss ordning och i en viss takt. Den som bryter dessa förväntningar ses av omgivningen som avvikande. Bland annat nämns att den som ständigt kommer för sent betraktas negativt av omgivningen, avvikande. Liknande resonemang förs av Löfgren (1992) som menar att den som dricker alkohol måste hålla reda på hur man dricker i olika sammanhang. Den som blir märkbart berusad i ett sammanhang vilket det inte är förväntat, betraktas som en avvikare.

Kaffedrickande

Renée Valeri (1991), etnologisk forskare vid Lunds Universitet har gjort en studie om svensken och kaffedrickandet. Den visar att kaffedrickande är väl förankrat i det svenska samhället men att kaffet används med olika syften i olika sammanhang. Hon menar att kaffedrickandet hjälper oss att få en *struktur* i vardagen med avbrott för kaffe på bestämda tider och att kaffet också hjälper oss att prestera bättre. Det kan också ses som *belöning* och morot, då vi ofta belönar oss med en kopp kaffe efter att ha avslutat ett arbetsmoment.

Som exempel ges kaffepauserna på våra arbetsplatser, som skiljer sig från traditionen som finns kring kaffedrickning i USA. I Sverige samlas vi i kafferummet och dricker vårt kaffe tillsammans med våra arbetskamrater, medan det i USA är mer vanligt att ta med kaffet till sin arbetsplats för att konsumera det under tiden arbete utförs. Men risk finns, menar Valeri, att kaffepausen som innebär gemenskap med övriga på arbetsplatsen får ge vika. Hon ser att det är på väg att ske en förändring i Sverige och att även svensken är på väg att alltmer dricka sitt kaffe i ensamhet.

På tobaksfronten

Avslutningsvis tar jag upp den forskning som Kristina Pellmer och Bengt Wramner (1997) har gjort kring tobaksbruk. Forskningen riktar sig mestadels åt det fysiologiska beroendet och bara till en väldigt liten del mot de sociologiska aspekterna. De delar in nikotinberoendet i fyra olika karaktärer, av vilka jag väljer att inte ta upp det fysiologiska beroendet. De

karaktärer jag finner intressanta är de som delvis kan förklara våra sociala tankar kring nikotinanvändning, såsom det *emotionella beroendet*. Författarna menar att eftersom nikotin kan ha en dämpande och kontrollerande effekt på negativa känslor är det inte ovanligt att nikotin används i trängda och besvärliga situationer. Det är inte heller ovanligt att en person som slutat använda nikotinprodukter börjar sitt bruk igen vid en kris för att dämpa de olustfyllda känslorna. Nästa kategori kallas *psykologiskt beroende* vilket innebär att nikotinet stimulerar olika aktiviteter som belönings/bestrafnings funktion. Nikotinet ses av brukaren som ett sällskap, en vän som är ständigt närvarande. Nikotinet hjälper brukaren att på ett naturligt sätt koppla av och rökaren får hjälp att minska sina osäkerhetskänslor genom att hålla i något. Efter en tids användning utvecklas betingade (inlärda) reflexer som gör att brukaren i vissa sammanhang automatiskt plockar fram sin tobak. Att använda nikotin är ofta knutet till situationer och aktiviteter och många som slutar sitt nikotinbruk fyller tomrummet efter tobaken med att äta och dricka. Att inte ha något i händerna ger en känsla av rastlöshet och det är då lätt att ta till en cigarett. Den sista kategorin är *socialt beroende* i vilken tobaksbruk ses som en kontaktlänk, brukarna delar en aktivitet. I det sociala beroendet fylls en önskan om att göra som andra, att nå likhet med andra i gruppen. Det sociala beroendet är tydligast vid tobaksdebuten för att sedan få allt mindre betydelse. I sammanhanget nämns att tobak och framförallt snusning är vanligt förekommande i idrottssammanhang. En felaktig bild har inom idrottsrörelsen målats upp om att nikotinet är prestationshöjande då det egentligen är precis tvärtom.

Metod

Val av metod

Jag valde att för studien använda kvalitativ metod, vilket innebär att man för att samla in data genomför intervjuer med för studien lämpliga personer. Metoden lämpar sig väl då man är intresserad av att förstå hur människor resonerar. Den är också passande då det finns ett intresse att urskilja varierade handlingsmönster och få en förståelse för dem. Men det finns även svagheter med den kvalitativa metoden. Det faktum att undersökningen bygger på ett fåtal intervjupersoner som inte med säkerhet är representativa för den grupp som undersöks, kan ses som en sådan svaghet (Troost, 2005). Intervjuerna gjordes med hjälp av en intervjuguide (se bilaga 1) som dock inte följdes slaviskt utan snarare var att se som en form

av checklista. Frågorna kom att ställas i varierad ordning i de olika intervjuerna och utrymme gavs till följdfrågor vilka formulerades beroende på tidigare svar. Trost (2005) menar att det är viktigt att frågorna kommer i den ordning som känns naturligt i den aktuella intervjun. När svaret som följer på en fråga inte blir det förväntade bör intervjuaren följa den tråden och därmed vara så följsam som möjligt. Intervjuerna genomfördes således med låg grad av standardisering och tämligen ostrukturerat då de gav respondenterna möjlighet att berätta fritt om sitt snusande samt inte vara styrda av givna svarsalternativ (Trost, 2005). I motsats till kvantitativa studier, vilka har en hög grad av standardisering och struktur, kan det bli svårare att i en kvalitativ studie dra slutsatser utifrån materialet, då frågorna och därför också svaren inte blir lika tydligt jämförbara.

För att utröna hur intervjuguiden fungerade testade jag den genom att intervjua en närstående. Min avsikt var att inte använda den i min studie, men jag insåg då jag påbörjade analysen, att jag inte kunde förbise den kunskap som intervjun hade gett mig. Jag har dock försökt att använda dess innehåll i begränsad utsträckning för att någorlunda bibehålla den intention jag från början hade, att inte intervjua personer som jag känner. Mestadels har den använts i de sammanhang där jag ansåg att något i dess innehåll kunde befästa vissa slutsatser.

Urval

Då det är tämligen vanligt att snusa, var det i sig inte någon svårighet att hitta potentiella intervjupersoner i min närhet. Dock valde jag att inte intervjua personer som jag har en personlig relation till, då jag ansåg att det skulle kunna påverka min studie på olika sätt. Dels att relationen skulle göra det svårare att hålla fokus på ämnet under intervjun och dels att relationen skulle påverka ett professionellt förhållningssätt. Jag ansåg dessutom att min förförståelse eventuellt skulle kunna färga intervjun. Annika Lanz (1993) menar att oberoende av vilken relation respondent och intervjuare har, är det viktigt att intervjun genomförs professionellt. Under intervjun är det intervjuaren som samlar information, och respondenten har inget att vänta tillbaka utöver information om syftet med undersökningen, och att i ett senare skede få ta del av resultatet. Det är viktigt att som intervjuare vara medveten om att det inte handlar om något personligt utbyte (Lanz, 1993).

För att hitta lämpliga snusare till studien valde jag att göra ett bekvämlighetsurval. Jag skickade ett e-post meddelande till de personer som jag har i min adresslista, med en förfrågan om de kände någon snusare som var villig att låta sig intervjuas. Jag fick förslag på

ca 20 personer av vilka jag valde ut de jag ansåg mest lämpliga för att få så stor bredd som möjligt i mitt intervjumaterial.

Jag intervjuade fem män (testintervjun inräknad) och tre kvinnor för att på så sätt få möjlighet att ta reda på om det finns skillnader mellan könen vad gäller snusning. Att ha en spridd åldersfördelning på respondenterna ansåg jag också vara intressant för undersökningen. De yngsta respondenterna är 22 år, en man och en kvinna. De äldsta är två kvinnor som är 57 år gamla. Att kvinnorna hade samma ålder var inget jag visste före intervjun, det var andra faktorer som gjorde att jag valde dessa kvinnor. Spridningen ansåg jag kunna ge möjlighet att hitta skillnader eller likheter vad gäller olika åldersgruppers användning av snus.

Trots att intervjugruppen har stor bredd vad gäller sysselsättning, upplever jag att det inte finns den bredd i fråga om klass som jag skulle önska för att kunna besvara min fråga om det finns skillnader mellan klasser avseende snusning. Intervjupersonerna befinner sig i vad jag skulle vilja kalla arbetarklass och medelklass.

Genomförande av intervju

Intervjuerna genomfördes i miljö som ansågs lämplig och som respondenten och intervjuaren kom överens om. Detta innebar att tre av intervjuerna genomfördes på ett café efter stängning, fyra i hemmiljö och en på en arbetsplats där möjlighet fanns att sitta i avskildhet. Eftersom ämnet inte är att anse som känsligt kändes inte valet av plats att genomföra intervjuerna som betydande. Det viktiga var att vi under den timme som intervjuerna pågick, inte skulle bli avbrutna och att vi skulle ha en så avslappnad stämning som möjligt. Intervjuerna valde jag att spela in på band och därefter transkribera och analysera. Att anteckna under intervjuens gång kräver stor skicklighet och vana då intervjuaren samtidigt ska ställa frågor och vara en intresserad lyssnare. Dessutom minskar mängden data på ett osystematiskt sätt, eftersom intervjuaren inte antecknar allt. Detta på grund av att denne inte hinner skriva allt och dels för att intervjuaren mer eller mindre medvetet väljer ut material delvis på grund av sin förförståelse (Lanz, 1993).

Etiska överväganden

Det är i dag en stor grupp människor som snusar och jag menar att respondenterna på grund av detta inte behövde känna sig utpekade eller obekväma i intervjusituationen som dessutom var helt frivillig. Respondenterna informerades om syftet med undersökningen och anledningen till att den utfördes, redan vid första kontakten. De fick därefter tillsänt sig ett

Introduktionsbrev (se bilaga 2) med ytterligare information om att de i uppsatsarbetet är anonyma, då inga namn kommer att nämnas och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan i undersökningen.

Validitet och Reliabilitet

Trost (2005) menar att eftersom begreppen reliabilitet och validitet härstammar från användandet av kvantitativa metoder, kan det kännas lite märkligt att använda dem på kvalitativa. Men jag gör ändå ett försök.

Till viss del kan jag anse att undersökningen har en hög grad av reliabilitet eller vad vi kan kalla tillförlitlighet, eftersom intervjuerna har genomförts på liknande sätt, genom att jag har använt samma intervjuguide, intervjuerna har varit ungefär lika långa och de genomfördes under en tidsperiod av två veckor. Materialet har sedan behandlats likvärdigt vid transkribering, analys och tolkning. Dock är jag inte övertygad om att resultatet skulle bli detsamma vid en liknande insamling av data eftersom intervjuerna var relativt öppna och ostrukturerade och mer att se som ett samtal. Detta innebar att en del av informationen som kom fram, inte berodde på frågeställningarna och kanske därför inte hade kommit fram vid ett annat tillfälle. Det är också möjligt att undersökningen gett ett annorlunda resultat om den gjorts i ett annat geografiskt område med andra traditioner.

Vad gäller validiteten anser jag att den är hög då jag genom intervjuerna till stor del fann det jag letade efter för att få svar på mina frågor

I avsnittet som följer kommer jag utifrån mitt insamlade material beskriva och analysera snusarens förhållande till sitt snus och parallellt göra kopplingar till tidigare forskning och teorier kring psykoaktiva droger. Jag har valt att dela in materialet i rubriker från uppsatsens frågeställningar. Men inledningsvis får ni ta del av en kort presentation av intervjupersonerna.

Tolkning och analys av intervjumaterialet

Presentation av undersökningsgruppen

Jag väljer att göra en generell presentation av gruppen respondenter, istället för en individuell sådan. Fortsättningsvis kommer jag att variera benämningen av intervjupersonerna med termerna *snusare* eller *respondenter*.

Gruppen intervjupersoner består av åtta snusare varav tre kvinnor och fem män. Deras ålder varierar mellan 22 år till 57 år och de är bosatta i fyra olika kommuner i Skåne. Två av snusarna snusar så kallad lössnus och övriga snusar portionssnus varav två av kvinnorna snusar minivarianten. Ingen av kvinnorna snusar lössnus. Konsumtionen av snus varierar från ungefär en dosa per vecka, till drygt sju dosor per vecka. Respondenterna har olika utbildningar men samtliga har gymnasieutbildning och två av dem har även en högre utbildning. Vad gäller yrke finns det en bred variation i gruppen. Representanter finns från lantbruksnäring, vård, handel, socialtjänst, skola, byggnadsbranchen och en respondent är marknadschef på ett privat större företag. Merparten av snusarna har någon typ av idrott som fritidsintresse, antingen att utföra, leda eller bevittna som åskådare.

Snuset i vardagen

Som en del i intervjun fick respondenterna berätta om hur deras vardag såg ut i förhållande till deras snusning. Det fanns åtskilliga likheter i deras berättelser men också vissa skillnader vilket inte är konstigare än att vi även i snussammanhang skapar rutiner och vanor utifrån det vi bär med oss och utifrån hur vi lever. Detta kan jämföras med Goldbergs (2000) begrepp *set*, vilket innebär att hur vi upplever en drog och varför och när vi tar den, till stor del beror på vad vi har med i vårt bagage.

Snusaren valde oftast att inte snusa före frukost, utan föredrog att vänta med första snusen till frukosten var avslutad, eller också i samband med kaffet när ätandet var klart.

På morgonen när jag kommer upp...då ska jag ha min frukost. Absolut ingen snus innan jag har ätit frukost (Kvinna, 57 år).

Två av snusarna hade inget emot att snusa direkt på morgonen och två uppgav att de kunde snusa före frukost i undantagsfall.

Den sista snusen för dagen togs ut när det var dags att lägga sig. Det fanns oftast en klar medvetenhet och planering kring inläggningen av såväl dagens första som dagens sista snus. Det fanns undantag även vad gällde kvällsrutinen, om vilken två av respondenterna uppgav att de kunde ta den sista snusen i sängen efter sänggåendet.

...sen går ju dan, och sen lägger jag in den sista snusen innan jag ska gå och lägga mej, vid nio till halv elva. Man räknar ju ut...så går man och lägger ut snusen, borstar tänderna och så går man in och lägger sej (Man, 42 år).

Sen borstar jag tänderna och efter det så snusar jag inte, jag ligger och läser en stund och det kan jag göra utan att ha...(Kvinna, 57 år)

Det som händer på morgonen och på kvällen sker i en viss ordning. Säkerligen skulle de närmsta i snusarens omgivning reagera om det plötsligt blev en förändring. Inte hade det varit något fördelaktigt för snusaren om denne tog in snus just när han satte sig att äta frukost eller om snusaren valde att sova med snus. Vi tycker att saker och ting ska ske i en viss bestämd ordning i olika sociala sammanhang, bryts detta så ses det som avvikande (Hilte, 1996)

När vi använder Gusfields (1987) begrepp passage kan snuset på morgonen ses som en passage från fritid till arbete eller från natt till dag. Detsamma ser vi på kvällen då sista snuset tas ut i samband med tandborstning. Det markerar att dagen nu är slut och snusaren går in i en vilopaus som också innebär att inte snusa. Snusaren ser i det sammanhanget inte någon svårighet att vara utan snus ett par timmar. Att ligga och läsa eller se på TV efter sänggående är för snusaren oftast en snusfri period. Detta trots att det hos flera av snusarna finns en övertygelse om att vara nikotinberoende och i behov av att ständigt ha snus inne. Ingen annan tid på dygnet, förutom på natten, skulle för flera av snusarna ses som möjligt att vara utan nikotin så länge.

Enligt respondenterna var de, från det att första snusen lades in på morgonen till dess den sista togs ut på kvällen, inte snusfria under dagen undantaget måltider. Snusandet var en aktivitet som löpte kontinuerligt under hela dagen utan att det fanns någon tanke bakom handlingen, med andra ord vad Goffman (1994) skulle kalla en väl inövad roll. Beteendet kan ses som ritualiserat, då snusandet under dagen följer i en viss ordning, ett visst systematiskt händelseförlopp. Snusen tas in inför vissa företeelser och tas ut inför andra. Varje snusare har sitt ritualiserade mönster som har byggts upp utifrån dennes behov och förhållande. Ritualen är att se som lika viktig för upplevelsen av drogen som dess fysiologiska effekt (Lindberg, 1998).

Snus, mat och dryck

Alla respondenter var överens om att de kunde dricka med snus inne, men att de aldrig hade snus inne då de åt. De var också överens om att det smakade allra bäst med snus efter en måltid. För alla, utom en, var kaffet av stor betydelse för snuset. Det var att anse som en nödvändighet att snusa i samband med kaffe, då detta höjde njutningsgraden av både kaffet och snusen och kanske också av pausen. I detta kan vi se en likhet med studien kring kaffedrickandet. Kaffe kombinerades gärna med brännvin som i likhet med kaffet också var

att anse som en populär dryck. Kombinationen av dessa båda ansågs förhöja njutningen (Valeri, 1991).

Och tillsammans med kaffe, då är det ju viktigt...jag vill ju ha det tillsammans med just kaffet (Kvinna, 57).

Kaffe och snus ja, det hör ihopa. Man tar en klunk och sen måste man... (Man, 22 år).

Snuset kan i detta sammanhang ses som en passage (Gusfield, 1987) till en ledig stund att äta sin lunch eller ta en fika. Detsamma gäller i motsatt riktning i att snusen är passagen från den lediga stunden till att återgå till arbetet. Det kan också, om vi tänker som Goffman (1994) ses som en ny akt, där snuset är den symbol, som i likhet med ringningen på teatern, markerar måltidens början och slut. Att ta ut snusen markerar att måltiden ska börja och att ta in en ny markerar att måltiden är avslutad. Bo Löfgren (1992) använder sig av begreppet parantesbeteende, med vilket han avser den ”time out” från vardagen som han anser att alkoholruset innebär. Snuset tar inte bort ansvaret som alkoholen kan anses göra, men likväl kan intaget av snus ses som en stunds ”time out” de gånger snuset läggs in i samband med en paus för att förhöja njutningen. Men det är långt ifrån alltid som snusaren behöver göra någon ”time out” för att snusa. Snusaren har som regel snus inne även under arbetets gång. Gusfield (1987) menar att alkoholanvändningen har förändrats över tid. På 1800 talet var alkoholbruk accepterat även under arbetets gång, men numera är arbetsplatsen en social värld där det inte längre är godtagbart. Det finns idag inget som hindrar någon från att snusa på arbetstid vilket också gör att passagen från arbete till lek inte blir lika tydlig.

I studien om kaffedrickandet omtalas kaffets egenskap att det hjälper oss skapa struktur i vår vardag genom att vi tar regelbundna pauser för att dricka kaffe, eller åtminstone en paus för att hämta kaffe (Valeri, 1991). Det finns också en regelbundenhet och struktur i snusarens bruk av snus. Varje snusare skapar sina rutiner och vanor utifrån sina behov. En person som en tid har använt nikotin kommer att automatiskt i vissa situationer plocka fram sin tobak då detta blivit ett inlärt beteende (Pellmer & Wramner, 1997).

Dags att byta snus?

Hur stor mängd snus som gick åt under dagen för var och en av snusarna hade att göra med hur frekvent de bytte snus. Det uppgavs variationer från en halv timme till tre timmar

avseende hur länge en snus fanns under läppen. Det vanligaste sättet att benämna snuset var att ”ta en snus”. Det uppgavs flera benämningar såsom ”prilla”, ”pris”, ”hamsterbinda”, ”snuskudde” eller att använda produktnamnet som t.ex. ”ta en minicatch”. Men vid transkriberingen visade det sig att just ”ta en snus” eller ”lägga in snus” var de benämningar som brukades av samtliga. Snusaren lade oftast in sin snus på samma ställe, i samtliga fall under överläppen med variationen höger eller vänster sida, olika långt in mot kinden, eller mitt fram. Var snuset placerades var till viss del en utseendefråga, då det oftast placerades där snusaren ansåg att det syntes minst. Snusaren kunde i undantagsfall skifta inläggningsställe och anledningen var då att denne hade snusat för mycket och att läppen kändes sårig.

*Skulle jag snusa mer än en dosa om dan, vilket händer, när det är fest
kanske, man blir ju...det svider ju i tandköttet och då byter man (Man, 30).*

Trots att snuset ständigt fanns med under dagen uttrycktes också ett behov av att vara diskret med sitt snusande, dels under det fortlöpande snusandet men också i specifika situationer. Snusaren ville inte skylta med sitt snus även om det inte ansågs vara något att skämmas över. Det fanns tankar kring hur det såg ut under tiden snuset var inne, snusaren ville inte att läppen skulle ”stå ut” allt för mycket, men det fanns också tankar kring hur mycket snusaren exponerade sina snusbyten. Behovet av att vara diskret minskade beroende på hur trygg och hemmastadd snusaren kände sig.

*Jag tar inte upp framför en kund. Det gör jag inte, det hoppas jag (skratt).
För det är också väldigt beroende på... där man vet att vänner och bekanta
vet att man snusar och ingen reagerar...lite så socialt beteende har man att
man inte lägger upp dosan så (lägger snusdosan på bordet)...och stoppar in
en. Det gör jag oftast lite diskret. Men ju tryggare man är desto tydligare är
man kanske (Kvinna, 57).*

Beroende på vilken typ av snus som snusades, valde snusaren något skilda strategier. Den som snusade lössnus valde oftare att dra sig undan mer då snus lades in, än den som snusade portionssnus. Lössnusaren lämnade oftast rummet och gick utomhus eller in på en toalett. I hemmiljö var det vanligt att byta snus över en papperskorg eller använda slasken i köket.

*Försöker maskera min snusning så gott det går. Det är ju inte så snyggt när
man spottar ut snus, det är det ju inte. Jag försöker dölja det... som när vi är
ute och går, med min familj, så kan jag hålla igen lite på stegen för att inte*

skämman ut hela gänget när jag ska spotta ut snuset. På jobbet är jag ännu mer försiktig (Man, 44).

För portionssnusaren var bytet av snus lättare att genomföra även i ett sällskap. Flera respondenter visade det fack som numera finns i portionssnusdosor som är avsett för begagnade snuspåsar. Facket gjorde det lättare att vara diskret och snusaren behövde inte gå ut för att byta, inte heller lägga sin begagnade snus fullt synlig i askfatet. Snusaren tog enkelt ut sin snuspåse och stoppade den i mellanfacket i samband med att en ny snus togs fram och lades in.

Ja, där kan man lägga in begagnade. Det är praktiskt, då kan man dölja det lättare. Ibland har man inte tänkt på det...när man gått in någonstans och ska lägga ut, då kan man bara smyga ner det...under tiden man går in någonstans (Man, 50).

Det finns en vilja hos snusaren att vara diskret med sin snusning. När snusen väl är inne sker snusandet inför publik, men däremot själva bytandet av snuset kan av snusaren upplevas som något privat som ska göras i det dolda. Snusaren, framför allt lössnusaren, väljer därför att göra snusbytet bakom scenen (Goffman, 1994), där inga blickar ser. Facket som beskrivs av respondenterna, där begagnade påsar läggs, kan ses som en signal från tillverkaren att snusbyte inte kräver samma diskretion som tidigare. Publiken får finna sig i att vara åskådare till snusbytet, eftersom detta blivit legaliserat i form av en ändrad snusdose-design. Det är inte bara snusdosorna som finns med i tankarna då det gäller snusbytet. I en artikel i Dagens Nyheter finns att läsa om hur snusfabrikanterna ”gnuggar händerna” inför rökförbudet på krogarna. Förutom att det tagits fram en mängd nya produkter som ska locka nya grupper av snusare så har det också satsats på en ”pristagare”, vilket är en portabel snushink som ska användas för begagnade snusprillor för att minska snusets äckelfaktor. Hinken ska passa bra in tillsammans med salt och pepparkaret på krogbordet och vara funktionell men samtidigt formskön med en tydlig koppling till produkten (Eldh, 2005). Huruvida hinken har slagit igenom eller ej låter jag vara osagt, kanhända försvann behovet i och med den nya funktionen i snusdosan. Det jag vill peka på är trenden som finns att snusandet och även snusbytet ska kunna ske inför öppen ridå och inte i kulissen. Goffman (1994) resonerar en del kring begreppet *intrycksstyrning*. Han menar att vi agerar på ett visst sätt inför vår publik eftersom vi vill att andra ska bilda en önskvärd uppfattning om oss. Vi väljer därför vad vi vill visa upp

eller dölja och styr på så sätt omgivningens inställning. På detta sätt styr också snusaren sin omgivning i sitt val av vad denne vill visa upp eller dölja kring sitt snusande.

Relationen till snuset

Flera av snusarna beskrev sitt snus på ett kärvtänligt sätt. Det var ett attribut som stod dem nära, och de kände sig oroliga då de inte hade sitt snus. Liksom Sundling (2003) beskriver att snusaren har en nära relation till sitt snus, att det är en vän som står en nära, beskrev också respondenterna liknade känslor.

Jag vill ha min snusburk, det är kanske en del av mej, kanske en ganska stor del av mej, att jag har snus med mej och att jag...hela min personlighet ligger kanske...(Man, 42)

Det är min vän, min kompis,...jag är inte hel utan snus. Jag är inte mej själv...det är en del av min identitet. Det är jag (Kvinna, 57).

Sundling (2003) menar att snuset är lika viktigt för snusaren att ha med sig som nyckelknippa och plånbok. Detta stämmer bra in på respondenternas mening, men tilläggas kan också mobiltelefonen. Att snusarens förhållande till snus såg ut på ett liknande sätt på 1700 talet skildrar Schivelbush (1982). Han beskriver från en dåtida roman att herremannen som snusade inte klarade sig utan sin tjänare, sin klocka och sin snusdosa. Det krävdes också ett visst manér, vilket visade sig bland annat med att rokokokostymen hade en snusdosa som ett oundgängligt tillbehör. En av de kvinnliga respondenterna uppgav att hon även planerade sitt klädval utifrån hur hon skulle kunna förvara snusdosan.

Följer inte väskan med så följer snusen med i alla fall, tillsammans med mobilen och börsen. Det är dom tre grejorna (Kvinna, 22).

Plånboken, snuset och nycklarna, det är det som man...jo också telefonen. Det är dom fyra grejorna man tar med sig (Man, 42).

Även i Pellmers och Wramners (1997) beskrivning av psykologiskt beroende ses nikotinet som en vän som alltid finns där och något som minskar osäkerhetskänslan.

Respondenterna nämnde flera fördelar med snuset såsom att det var mycket bättre än cigaretter då det inte störde omgivningen och snuset försämrade heller inte konditionen eller

var skadligt för lungorna. Det framkom också att det var bra för tänderna att snusa då snuset gjorde att bakterierna inte trivdes och snusaren därför hade färre hål i tänderna än andra.

Användare av droger beskriver oftast dessa med positiva ordalag menar Svensson (1996). Han jämför användarens förhållande till sin drog med ett äktenskap, vilket blir en vana, en relation och det är drogen och inte människorna kring den som är det viktiga, menar Svensson.

Det finns för snusaren en trygghet i att ständigt ha tillgång till sitt snus. Vetskapen att det finns skapar ro. Goffman (1994) menar att inramningen är av betydelse för hur vi agerar. För aktören på scenen är det en trygghet att veta att hans rekvisita finns på plats, utan den kan han inte agera. Utan den kommer hans mask att spricka och publiken ser att det är något som inte stämmer, osäkerheten sprids på scenen. Snusaren är ett med sin snus, den tillhör hans kostym.

Sammanfattning

Snuset är viktigt för snusaren att ha med i alla situationer, annars skapar det oro. Snuset finns ständigt under läppen med undantag för kortare uppehåll, exempelvis vid måltider. Hur mycket snus snusaren förbrukar beror på hur ofta snuset byts ut. Snusarnas vanligaste benämning av verksamheten är att ”ta en snus”. Varje snusare skapar sina rutiner och ritualer kring sitt snusande utifrån sin situation och upplever också drogen därefter (Goldberg, 2000). Gusfield (1987) menar att drogen kan användas som *markör*, eller *passage* mellan olika situationer och för snusaren finns det tydliga passager mellan dag och natt och kring måltiderna i förhållande till snuset. Goffman (1994) använder begreppet *roll*, vilket också kan beskrivas som *rutiner*. Snusaren är mån om att vara diskret med sin snusning och genom *intrycksstyrning*, det vill säga genom att styra omgivningen till att få en positiv bild (Goffman, 1994), väljer snusaren oftast att placera snuset så att det syns så lite som möjligt. Även snusbytet vill snusaren utföra så diskret som möjligt. Snusandet sker oftast på vad Goffman skulle kalla *scenen*, där portionssnusaren också med hjälp av rätt rekvisita kan byta sin snus. Lössnusaren väljer däremot oftast att byta snus där ingen ser, i vad vi kallar kulissen. Ju mer hemmastadd och trygg snusaren känner sig desto mindre blir behovet av att vara diskret. Snusaren har inte snus inne vid måltider, men gärna i samband med kaffe vilket anses förhöja njutningen. Snuset hjälper liksom kaffe till att skapa *struktur* i vardagen (Valeri, 1991). Flera snusare beskriver snusen som en del av dem och som en vän, vilket kan jämföras med Svenssons (1996) beskrivning av användarens förhållande till drogen som ett äktenskap.

Påverkande faktorer

Det visade sig att var och en av snusarna hade sina inbyggda rutiner kring sin snusning. Vissa av respondenterna kunde redogöra näst intill exakt var och när de bytte snus, medan andra menade att det var något som skedde utan att de tänkte på det. Antagligen skulle vi finna ett ganska likartat mönster om vi jämförde en dag med en annan vad gäller rutinerna kring snusandet. Men det fanns också faktorer som påverkade snusarens rutiner.

Alkohol och fest

Alkohol hade enligt respondenterna en klar påverkan på snusintaget men på två olika sätt. Antingen, vilket var det vanligaste, använde snusaren mer snus i samband med alkohol, men det fanns också några respondenter som uppgav att de snusade mindre eller inte alls då de drack sprit. För att nämna något om dem som drack mindre, så menade de att smakupplevelsen av spriten gick förlorad om de hade snus inne. De ansåg också att själva berusningen gjorde att de fick ett mindre sug efter snus, och spriten blev för dem kvällens huvuddrog.

Det kan gå en hel kväll när jag inte tar en enda snus, vilket aldrig skulle ske en vanlig kväll oavsett vad jag gör en annan kväll. Jag känner inget sug...när jag kommer in i det att jag dricker pilsner eller man dricker sprit, så blir det det som tar (Man, 42).

Det vanligaste var dock att snuskonsumtionen ökade i samband med alkohol.

När alkohol kommer in i bilden, ska snuset in med (Kvinna, 22).

Anledning till detta kunde vara att snusaren blev påverkad av andra snusare i sällskapet, då det under vardagen inte fanns snusare i omgivningen. När någon annan i gruppen bytte snus, så påverkades snusaren till att också byta, utan att tänka på det. Hur drogen upplevs beror enligt Ted Goldberg (2000) även på omgivningen och relationen till människorna i sällskapet och deras attityder till drogen. Att det finns personer i sällskapet som har en positiv inställning till snus kan också ses som en förklaring till varför snusaren stimuleras till att snusa mer i ett sådant sammanhang. En annan anledning till att snusa mer vid alkoholintag menade några respondenter var att alkoholen och nikotinet samspelar på så sätt att det ökade behovet av

nikotin och förhöjde alkoholens ruseffekt. Snuset påverkade till att ge en snabbare och starkare berusning.

...snusen öppnar nån slags väg in för alkoholen (Kvinna, 22).

De menade också att det kunde vara så att det helt enkelt krävdes mer nikotin under berusningen för att känna av dess effekt.

Markör, är ett begrepp som Gusfield (1987) använder och med vilket han avser den ram som en episod inringas av. Detta liknar även Goffmans (1994) teaterringning som markerar en händelses början och slut. Att alkoholen påverkar snusintaget i endera riktningen är intressant såtillvida att för den ena snusaren markerar alkoholen att det är tid att minska snusandet medan det för den andra är en markör för ökat snusande. Snuset fungerar som en passage (Gusfield, 1987) från nykterhet och förstärker känslan av berusning. Vi utgår från att alkohol dricks i särskilda festliga sammanhang vilket vi kan anse att det är både då det är fest i glada vänners lag, eller då vi hemma dricker vin på helgen. Detta är speciella episoder såväl i tid som ibland även i rum. Goffman (1994) skulle kanhända se att anledningen till de ändrade snusrutinerna beror på att aktören byter scen, till vilken inte snusen hör som rekvisita. Snusaren byter helt enkelt rekvisita och använder i den här akten istället alkohol. Eller tvärtom för de som snusar mer, snuset är ännu viktigare att ha med på just den scenen.

Förutom att vi förknippar alkohol med fest och förändrat snusintag så finns det andra faktorer än alkohol som kan påverka ett förändrat snusande när det är fest. När lössnusaren skulle gå på fest av det finare slaget såsom bröllop, var det mycket möjligt att han för kvällen valde att snusa portionssnus. Detta planerades i förväg för att snusaren inte skulle ställas i en prekär situation. Det kan vara bekymmersamt att sitta på långa middagar och inte få möjlighet att lägga ut snuset. Då kunde det lämpa sig med portionssnuset och dess smidiga fack som tidigare nämnts. I samband med alkohol menar Löfgren och Nelson-Löfgren (1992) att det är av stor vikt för den som dricker att veta när, i vilket sammanhang och hur mycket han kan dricka för att inte bli sedd av omgivningen som avvikare. Som exempel ges att det inte är lämpligt att bli full på en begravning men kanske på ett bröllop. Även Gusfield (1987) menar att den kompetente drinkaren vet när det är lämpligt att dricka och hur berusad han kan bli. Vi kan här tala om den kompetente snusaren som vet hur, var och när det är lämpligt att snusa. Att snusa synligt och gå och spotta ut snuset i köket under den fina middagen eller få snuskorn på de vita kostymbyxorna kan nog av publiken ses som mindre lämpligt. Att snusaren väljer att snusa annat snus handlar också om intrycksstyrning (Goffman, 1994),

vilket nämnts tidigare i uppsatsen i samband med snusarens önskan att vara diskret. I ”finare” sammanhang vill snusaren göra ett bättre intryck på sin publik och väljer då en diskretare variant. Portionssnuset kan i ett sådant sammanhang ses som en markör att det är dags för stil och finesse. Vi är oftast måna om att göra ett gott intryck och väljer därför ett gott manér. Goffman (1994) kallar detta för anständighetsnormer. Snusaren kan anses leva upp till anständighetsnormen och visa respekt för det sammanhang i vilket han befinner sig i.

...för min egen del kan jag strunta i om jag har snus mellan tänderna eller inte, men jag vill inte att omgivningen ska betrakta mej som en snusmumrik (Man, 42).

Att beskrivas av andra på ett ofördelaktigt sätt kan kränka vår självbild. Vi vill vara individuella, men inte avvikande (Lalander, 2005). Det känns för snusaren viktigt att inte bli betraktad som en snuskig snusgubbe med snuset hängande på tänderna. Detta innebär en hjälp för snusaren att snusa begränsat. Detsamma gäller när lössnusaren väljer att inte ha snus inne vid kundbesök. Förväntningarna på snusaren i de sammanhangen är tydligt kopplade till intrycksstyrning.

Eftersom det förväntas i min bransch att man har skjorta och slips, och det ska va på ett visst sätt, rätt eller fel... ta på ett möte på två tre timmar, så ska man slabba i nåns papperskorg...det gör man ju inte (Man, 42).

Snusaren som vanligtvis hade snus inne alltid, kunde i en sådan situation vara så mån om att göra ett gott intryck att han avstod snus i flera timmar. När den episoden var över markerades passagen mellan mötet och dess efterkommande aktivitet med en snus som var lika uppskattad som den första på morgonen. Att se det som en belöning menade respondenten var oriktigt, då han hade tagit den snusen oavsett om mötet hade gått bra eller dåligt. Han menade emellertid att det kunde betraktas som belöning i den mån att han faktiskt hade varit utan snus i flera timmar och belönade sig för det.

Stress

En annan faktor som påverkade att snuset byttes oftare var när snusaren kände sig stressad. Det är inte ovanligt att nikotin används för att dämpa och kontrollera negativa känslor, som till exempel i situationer som känns besvärliga (Pellmer & Wramner, 1997)

Då kan jag lägga in hela tiden, för då är du inte eftertänksam, då är du inte riktigt i balans utan då blir det plötsligt nånting som du gör. Jag kunde ta upp en snus och va på väg att lägga in den och komma på mej själv att det sitter redan en. Och då är det inte att du har en väldig drift på snus och att det som är inne inte räcker till, utan då är det mer att det här beteendet har kommit upp (Man, 42).

Med Goffmans (1994) begrepp är det i det sammanhanget, på den scenen, andra faktorer som har påverkat snusaren till ett större snusintag. Han har för ett tag förlorat sin fasad, sin mask och snusar mer eller mindre okontrollerat under en period. När stressen lagt sig kommer snusaren att ta på sin mask igen och fasaden är återställd. Detta beteende sker sannolikt både i kulissen, där det inte finns någon i närheten som ser att masken har avlägsnats eller också på scenen där beteendet är fullt synligt för andra. Snuset kan användas som markör inför jobbiga och stressande situationer. Att inför ett krävande möte eller telefonsamtal ta en snus var inte heller någon ovanlig företeelse. Antingen såg snusaren till att det fanns snus i närheten om behov av byte skulle uppstå, annars lades det in en ny snus inför det besvärliga. Snuset sågs som en hjälp att återfå balansen.

Sen händer det om det är besvärliga klienter jag möter, besvärliga telefonsamtal, då tar jag en...byter jag snusen innan jag går in i samtalsrummet...eller innan jag lyfter telefonluren om jag själv ska ringa (Kvinna, 57).

Det gavs också exempel på hur en viss episod kunde avgränsas med hjälp av snusen. När det jobbiga skulle börja lades en snus in och när det jobbiga var över togs den ut igen. Vad jag, med hjälp av Goffman (1994) skulle tolka som en tydlig ringning på en början och ett avslut av en specifik handling.

I de lägena, nu ska jag fixa detta, då blir det en extra stor pris snus. I de lägena så till exempel när jag känner mig pressad, har jag inte nån gammal snus inne. Efter, när det är över så spottar jag ut snusen om det tar tio minuter eller två timmar, det har ingen betydelse, för så fort jag går därifrån så spottar jag ut snusen, då är det avklarat (Man, 44).

Snusaren uppgav att snusen gav styrka inför episoden. Snusen hjälpte till att öka koncentrationen samtidigt som det gav en känsla av välbefinnande och att det nu skulle gå lättare att ta sig igenom uppgiften.

Ja, det kan man undra om det är rent psykologiskt eller fysiskt, men det ger väl nån typ av...lugn kan man ju inte säga heller...man blir ju inte sömnig av det precis...men det ger väl nån typ av välbefinnande, tror jag. Det kan ha med koncentrationen att göra, man kommer upp lite på tårna just i det läget. I de lägena, nu ska jag fixa detta, då blir det en extra stor pris snus (Man, 44).

Situation och miljö

Samtliga respondenter kunde ge exempel på olika miljöer eller situationer som påverkade deras snusande. Flera manliga snusare erinrade sig om sin militärtjänstgöring. En period i livet som inkluderade ett ökat snusande och en miljö och ett tillfälle i livet som det var lätt att börja sitt bruk. Det gavs många förklaringar till detta. Lumpen var männens värld, en trist värld där man behövde pigga upp sig med något eller så lockade uteaktiviteter fram något primitivt som gjorde att man snusade mer.

Om man är utomhus gör också en viss skillnad, som om man är ute och går i skogen...det finns nog nåt...det är nog nåt som ligger långt tillbaka att man är mer primitiv på nåt sätt...(Man, 42)

Snuset fyllde ytterligare en funktion i militärlivet. Det krävdes vid vissa tillfällen att snusaren skulle hålla sig vaken. Att snusa vid de tillfällena innebar en hjälp att hålla sig vaken, en uppiggande känsla och en kick som gjorde det enklare.

Även här kommer Goffmans (1994) begrepp väl till pass. Snusaren befinner sig på en scen där det finns andra förväntningar än hemma. Här behöver inte intrycken styras åt att omgivningen ska uppleva att man är ”finare” än man är. Här är det snarare ett manligt, tufft intryck som ska förmedlas. ”Snusa, ja, det är sånt pågar gör” som en respondent uttryckte det.

Det finns även andra miljöer som stimulerar till ett ökat snusintag. Flera av respondenterna utövade någon form av idrott. Det var inte ovanligt att det fanns snus med i idrottsliga sammanhang. Den allmänna inställningen bland respondenterna var att snus är mindre skadligt än att röka, då den inte försämrar kondition och lungkapacitet. Denna bild stämmer väl överens med den bild som Pellmér och Wramner (1997) har märkt av i sin

tobaksforskning. De menar att snus också anses ha en prestationshöjande faktor vilket enligt dem är helt felaktigt, då snus snarare är prestationssänkande. Att snusa under utövandet av aktiviteten var ovanligt, men att som tränare eller åskådare ha snus inne var vanligt.

Skulle man inte ha snus hela tävlingen så är det garanterat nån kollega som har det ju. Så att... där är väl rätt många som snusar kan man säga...av ledarna, däremot ingen som röker, vad jag vet. Jag har aldrig sett en simtränare stå och röka utanför simhallen (Man, 30).

För den aktive var det sedan passet var gjort riktigt gott att lägga in en snus. En form av belöning, något att se fram emot. För att använda Gusfield (1987), en passage som markerar att nu går jag över från en arbetsam aktivitet till en lugnare. Snuset kunde också markera en fotbollsmatchs eller halvleks början och slut. En snus lades in strax före matchstart för att spottas ut när signalen ljöd. En passage från omklädningsrummet till allvaret på planen. När halvleken var slut och visslan ljöd, lades en ny snus in för att nu vara en passage från matchens allvar till omklädningsrummets pausvila. När andra halvlek började upprepades proceduren.

Att det snusas mer i vissa sammanhang och miljöer är inget ovanligt. Individens roll på en annan scen och förväntningarna på personen förändras. Det Goffman (1994) kallar inramning innebär att personen behöver rätt miljö och rätt rekvisita för att prestera en viss roll. Är det så att det är premiär för snusaren att snusa, kan vi dra en parallell med det som Pellmér och Wramner (1997) kallar det sociala beroendet. I introduktionsstadiet är personen mån om att bli lik övriga i gruppen och vill göra något gemensamt med dem. Detta gäller även i idrottssammanhang, där en oriktig bild av att idrottsutövare ska kunna prestera bättre med snus har målats upp. Hur snuset används som passage syns tydligt i exemplet med fotbollsmatchen, där passagen går mellan omklädningsrum och fotbollsplan, från vila till spännande aktivitet. Snuset hjälper i passagen till att förstärka känslan av lugn eller tvärtom förstärka koncentrationen och bli taggad inför uppgiften, för nu står det nåt på spel, nu gäller det. Detta menar Gusfield (1987) är passage från arbete till lek och tvärt om.

Sammanfattning

Det finns faktorer som påverkar och förändrar de invanda rutinerna kring snusandet. Alkohol är en sådan faktor som antingen ökar eller minskar snusandet. Respondenterna menar att det dels kan bero på alkoholens påverkan i sig, eller också på den situation i vilken snusaren

befinner sig. Vid ”finare” fester betraktas det som ännu viktigare att vara diskret med snuset, vilket kan minska intaget eller få lössnusaren att för en kväll byta till portionsnus som anses lättare att hantera diskret. En annan faktor som påverkar snusintaget är stress. Snuset upplevs i stressade situationer som koncentrationshöjande och lugnande och hjälper snusaren att återfå balansen. Även olika situationer och miljöer påverkar snusaren. Respondenterna nämnde militärtjänsten och idrottsliga sammanhang som exempel på miljöer som kan höja förbrukningen av snus. Vi agerar olika i olika situationer och vårt beteende förändras. Vi kan se likheter med Goffmans (1994) tankar om hur vi i vårt liv befinner oss på olika scener och också har olika sociala roller. Därför agerar vi olika i olika sammanhang. Inramningen ser olika ut och vi är olika måna om hur mycket vi vill styra andras intryck om oss.

Utan snus, vad händer då?

Det enkla svaret är att då måste det ordnas nytt. Givetvis är det så, men hur angelägen är snusaren att förse sig med snus? Jag skulle våga påstå att snusaren är väldigt angelägen om att alltid ha tillgång till sitt snus. De snusare som påstod motsatsen visade sig ofta ha en förmåga att aldrig försätta sig i en situation utan snus. Det fanns för dem alltid en möjlighet att ordna nytt snus under dagen genom att köra ifrån arbetet för att köpa snus eller så gick det att låna snus av en kollega.

Låna snus

Att låna snus av varandra visade sig vara en speciell företeelse. En markant skillnad uttrycktes i jämförelsen med att låna respektive låna ut cigaretter. När det gällde snus fanns det inga krav eller tankar från någon part att snuset skulle återgäldas. Det fanns enligt respondenterna en tradition som hörde samman med förståelse och samhörighet, som gjorde att det förhöll sig så. De menade att cigaretten till skillnad från snus var att betrakta som en form av valuta, då den åtminstone förr var betydligt dyrare än snus.

*– Kan jag köpa en cigarett, sa man ju ofta. Men även kan jag fortfarande reagera på när det är nån som röker, det finns ju fortfarande dom som feströker. – Åh, jag får en av dej. Och då kan jag tänka att det är väl inte så självklart, ska du feströka så kan du väl se till...lite sniket så där. Men om nån skulle säga
– Åh, jag får en snus av dej, jag har inga. Så, ja självklart liksom. Så där är skillnad (Kvinna, 57).*

Det finns ett särskilt manér hos snusaren som säger att snus inte behöver återbetalas, en form av vad Goffman (1994) skulle kalla hövlighetsnorm. I snusarnas team interagerar man med en generös attityd. I jämförelse med Gusfields (1987) uppfattning att alkohol är ett hjälpmedel som skapar social solidaritet, anser jag att snuset i det här sammanhanget fyller samma funktion. Snusarna har något gemensamt, behovet av snus, som stärker samhörigheten mellan dem.

Respondenterna gav också exempel på den frustration som uppstod vid utlandsvistelser då snuset tagit slut och inte fanns att uppbringa någonstans. Att träffa på en svensk med snus var som att bli räddad ur en fruktansvärd situation. Givetvis delade denna person med sig av sitt snus och det fanns en lika stor glädje i att bli räddad som att vara den som räddade någon.

Köpa snus

Trots den givmilda attityd som fanns snusare emellan hörde det dock till undantagen att låna snus. Det vanligaste var att ta sig till sitt inköpsställe som oftast var det samma. Där införskaffade snusaren den ranson snus som han alltid köpte. Det vill säga att antingen så köpte snusaren alltid en stock eller så köpte han/hon ett bestämt antal dosor. Det var i undantagsfall något av detta ruckades och det var också i undantagsfall som snusaren köpte snus av annat märke. En snusare är trogen sin sort. Snusaren bar också alltid sin snus på samma ställe, en speciell ficka eller ett särskilt fack i väskan, och fanns snusen inte där, skapade det oro hos snusaren. Flera av respondenterna upplevde i samband med brist på snus en stor olust i kroppen som inte stillades förrän de åter hade en snusdosa i sin hand. Vissa kunde köra långa sträckor om så behövdes för att få sin snus och detta oberoende av vilken tid på dygnet det inträffade.

Ja, då får jag panik innan jag...alltså då är jag...så liksom...då ska jag bara ha tag i snus alltså...det blir helt...inte på grund av att jag måste ha in en, utan det är bara tanken på att den inte finns (Man, 42).

Aktören har förlorat sin *rekvisita* vilket skapar oro då det inte går att genomföra den rollen kräver (Goffman, 1994). Rutinen bryts på ett oönskat sätt. Det är ju omöjligt för snusaren att snusa utan sin snus. Men hur fungerar då Löfgrens begrepp ”time out” i samband med snus? Löfgren (1992) menar att då vi dricker alkohol tar vi en paus från det vanliga livet och blir mer avslappnade. Är det kanske så att snusaren går med pausknappen intryckt under större

delen av dagen, och när snuset inte finns på plats går snusaren upp i varv för att åter finna ro och balans när snuset är på plats igen? Pausknappen är åter intryckt.

Substitut

Dock fanns det gånger då snusaren fick klara sig utan snus. Då försökte snusaren att ersätta sitt snus med något annat. Snuset som kunde lånas var kanske inte av rätt märke, kanske rent av nikotinfritt, vilket absolut inte uppfyllde snusarens förväntningar men kunde ses som en någorlunda god, ytterst tillfällig ersättare. Ersättningen kunde också vara tuggummi eller halstabletter, antingen använt på vanligt sätt eller under läppen som en snus. En snusare hade en hel kväll suttit med en jordnöt under läppen i tron att det var en snus. Det förekom aldrig annars att hon var snusfri en hel kväll.

Det finns en möjlighet att behålla fasaden när rekvisitan har kommit på villovägar, genom att ersätta den med något som kan anses vara nästan likvärdigt. Händelsen med kvinnan med jordnöten vill jag koppla till experimenten som Löfgren (1992) studerade gällande alkohol. I ett experiment som gjordes fick en grupp personer dricka något som påstods vara alkohol. Den uppgiften stämde för halva gruppen, men den andra halvan hade inte serverats alkohol. De uppvisade dock alla samma beteende, oavsett om de serverats dryck med eller utan alkohol. Detta förklaras med att vi ofta uppvisar det beteende som förväntas av oss. Kvinnan trodde att hon hade snus inne och kände därför inget sug efter det. En känd sociolog W.I Thomas, uttryckte följande: ”*Om människan definierar situationer som verkliga, blir de verkliga i sina konsekvenser*” (Svensson, 1996). I tron att snusaren har snus inne definieras situationen som verklig och nöten i det här exemplet gav samma effekt som snuset skulle gett. Thomasteoremet kan också användas i förhållandet att om en snusare anser att snuset är lugnande så är det så. I ett annat sammanhang är snuset för samma snusare uppiggande och koncentrationshöjande. Användarna konstruerar själva vilken effekt de vill att drogen ska ha på dem i en specifik situation (Svensson, 1996). Även Goldberg (2000) för en diskussion kring att upplevelsen av drogen till stor del har med att göra vilka förväntningar och tidigare erfarenheter användaren har av den, vilket han benämner *set*.

Sammanfattning

Snusaren kommer sällan i situationen att stå utan snus. Det finns en tydlig framförhållning vad gäller inköp av snus vilket inhandlas på ett ritualiserat sätt. Snusaren köper i regel sitt snus på samma ställe, samma antal dosor och med en viss regelbundenhet. Om det ändå skulle

bli så att snusaren inte har snus så lånar han av någon. Det finns hos snusarna en *hövlighetsnorm* (Goffman, 1994), vilket i det här sammanhanget innebär att snusarna gentemot varandra har en generös attityd. De delar mer än gärna med sig av sitt snus utan förväntan att det ska återgäldas. Gusfield (1987) skulle sagt att det finns en *social solidaritet* mellan snusare. Det händer i krissituationer att snuset måste ersättas med något annat. Kanske en lånad snus av annat märke, halstablett eller tuggummi. Svensson (1996) menar att användaren av drogen själv konstruerar upplevelsen av den. Som exempel på detta ges den nöt som en respondent satt med under läppen en hel kväll i tron att det var snus och därför inte kände något nikotinbehov.

Kön, ålder och klass

Finns det då några skillnader i snusandet vad gäller vilket kön, vilken ålder eller vilken klass snusaren tillhör? Det är givetvis svårt att dra några säkrare slutsatser utifrån en så här pass liten undersökning. Det fanns fler likheter än skillnader vad gäller samtliga tillhörigheter. Det handlade snarare om att var snusare hade sitt individuella mönster kring sin snusning. En verksamhet som snusning är inte längre bunden till en viss grupp, och därför inte längre förknippat med någon specifik samhällsklass, eller kön. Detta kan liknas med Olssons (1997) resonemang kring livsstil vad gäller alkohol. Han menar att vi i dagens samhälle står friare att välja vår livsstil oberoende av traditioner.

Kvinnor och män

Den skillnad som jag först noterade var att av kvinnorna hade samtliga börjat sitt nikotinbruk med cigaretter och senare övergått till snus då de fann fördelar med snusning i jämförelse med rökning. Alla män hade börjat sitt nikotinbruk med snus även om de under senare perioder i livet hade rökt cigaretter.

Männen tänkte i stort sett i samma utsträckning som kvinnorna på hur de såg ut när de hade snus inne. Dock snusade kvinnorna miniportionssnus i större utsträckning (två av tre) då den syns mindre, ingen kvinna i undersökningen brukade lössnus. Utseendefrågan kom att framstå tydligare i de kvinnliga intervjuerna. Det var viktigt för dem att det inte syntes alltför mycket att de hade snus inne.

Sen har jag kollat i spegeln...därför att dom snusarna där läppen...när dom har så mycket så att läppen står rakt ut. Jag har tänkt att jag måste kolla att den är någorlunda slät...(Kvinna, 57).

Intrycksstyrning (Goffman, 1994) i samband med själva snusandet verkade vara mer aktuell hos kvinnorna än männen. Men däremot detsamma då det gällde att lägga in och lägga ut suset. Ingen av respondenterna tyckte att det var något att skylta med, utan valde att byta snus så diskret som de ansåg lämpligt i sammanhanget.

Ytterligare något som skilde kvinnornas användning från männens var rutinerna kring snusandet. Kvinnorna hade ett mer ritualliknande beteende än männen kring sitt snusande, då de bland annat för att snusa krävde vissa andra attribut än snus. Snusdosan skulle ligga på en speciell plats. Tuggummi, halstabletter eller vatten skulle finnas i samband med suset och kunde rentav ses som lika viktigt som snusen. Kvinnorna var således i behov av mer rekvisita än männen för att prestera sin roll.

Och då ska dosan ligga där och min Tenorask, min Tenorask och dosan ska finnas på, annars blir jag kinkig och sen läser jag tidningen... (Kvinna, 57).

I Odd Linbergs (1998) avhandling behandlas ritualens betydelse för missbrukaren. Lindberg anser att ritualen har stor betydelse för upplevelsen av drogen men att den har större betydelse för de marginaliserade i samhället än för de integrerade. Han menar också att en ritual kräver flera deltagare och en viss typ av sinnestämning som dessa delar. Att kalla det som snusaren har för sig för ritual, i Lindbergs bemärkelse, känns starkt. Men dock förekommer ett visst ritualiserat beteende hos snusaren. Jag vill också påpeka att snusarna i undersökningen hör till de integrerade i samhället, det vill säga de har ett socialt kontaktnät och försörjningsmöjlighet och snus är dessutom inte någon kriminell företeelse.

Snuset ska enligt respondenterna användas på ett visst sätt och är viktigare i vissa sammanhang än andra och så vidare. Att en enskild person kan följa en ritual tolkar jag som möjligt och att sinnestämningen som Lindberg (1998) menar ska vara lika som övrigas, blir hos snusaren istället likadan vid liknande tillfälle. När snusaren har en viss sinnestämning ser snusandet ut på ett visst sätt, snusaren skapar sina egna individuella ritualer. Den sista skillnaden jag tänker nämna beträffande kön, är att männen i mycket större utsträckning än kvinnorna var tvungna att hela tiden ha tillgång till sitt snus. Det var männen som behövde akuthandla snuset medan kvinnorna kunde "gilla läget" och vänta in lämpligt tillfälle.

Klass och ålder

Förutom klass vill jag också mena att det även handlar om vilken typ av sysselsättning och vilken typ av arbetsuppgifter som snusaren har. Respondenterna var överens om att det fanns snusare att hitta i vilken samhällsklass som helst. De som hade ett arbete som gjorde att de träffade fler personer eller ett arbete som var kontorsbundet, var i större mån angelägna om att styra intrycken, än de som arbetade ensamma och de som arbetade utomhus eller med hantverk. En undersökning år 2004 visade att det inte finns några sociala skillnader vad gäller de kvinnliga snusarna, de finns i alla samhällsklasser. Hos männen finns det fortfarande en överrepresentation hos manliga arbetare, var fjärde arbetare snusar jämfört med var sjätte tjänsteman på mellan- och högre nivå (Boström & Nykvist, 2005).

Åldern då? Ja, det som skulle kunna vara en skillnad var förekomsten av lössnus. De äldre manliga snusarna i min studie, snusade eller hade snusat lössnus, de yngre valde portionssnus. Portionssnus är en modernare variant av snus och känns troligtvis mer lättanvänd än lössnusen för den unge snusaren. Men vad gäller de teoretiska infallsvinklarna kan jag inte se någon skillnad i användandet vad gäller klass och ålder.

Sammanfattning

Det finns inga större skillnader vad gäller snusning i jämförelse med ålder och klass, och respondenterna var överens om att det finns snusare i alla åldrar och i alla samhällsklasser. Några skillnader finns dock vad gäller kön. Samtliga kvinnor i undersökningen hade börjat sitt nikotinbruk med cigaretter, medan samtliga män hade börjat med snus. Både män och kvinnor vill vara diskreta med sitt snusande i synnerhet vid snusbyte. Det blev dock tydligare hos kvinnorna att de ville att snuset skulle synas så lite som möjligt när de snusade. Kvinnorna hade ett mer ritualiserat beteende i samband med snusning än männen. De krävde bland annat fler attribut såsom vatten och halstabletter för sitt snusande. Männen var mer angelägna än kvinnorna att ständigt ha tillgång till sitt snus. Om snuset tog slut var det högsta prioritet för männen att skaffa nytt.

Sammanfattning och slutord

Mitt syfte med denna uppsats var att undersöka snusandet som en social verksamhet, men också att beskriva snusarens förhållande till sitt snus. Jag intervjuade åtta snusare med variation på ålder, kön och sysselsättning. Genom att analysera och tolka materialet utifrån flera sociologers begrepp och teorier, hoppades jag finna svaren på mina frågeställningar:

- Hur förhåller sig snusaren till sitt snus i vardagen?
- Vilka faktorer förändrar snusarens rutiner?
- Vad händer när snusaren är utan snus?
- Finns det skillnader/likheter mellan män och kvinnor, unga och gamla eller klass vad gäller snus användning?
- Hur ser snus användning ut ur ett historiskt perspektiv?

Hur förhåller då snusaren sig till sitt snus i vardagen? Snuset är viktigt för snusaren att ha med i alla situationer, annars skapar det oro. Snusaren har med vissa undantag, snus inne från det att frukosten intagits till dess att tänderna borstats på kvällen. Varje snusare skapar sina rutiner och ritualer kring sitt snusande utifrån sin situation och upplever också drogen därefter (Goldberg, 2000). Gusfield (1987) menar att drogen kan användas som *markör*, eller *passage* mellan olika situationer och för snusaren finns det tydliga passager mellan dag och natt och kring måltiderna i förhållande till snuset. Goffman (1994) använder begreppet *roll*, vilket också kan beskrivas som *rutiner*. Snusaren utför sin inövade roll eller har sina rutiner kring snuset under hela dagen. Snusaren är mån om att vara diskret med sin snusning och genom *intrycksstyrning*, det vill säga genom att styra omgivningen till att få en positiv bild (Goffman, 1994), väljer snusaren oftast att placera snuset så att det syns så lite som möjligt. Även snusbytet vill snusaren utföra så diskret som möjligt. Snusandet sker oftast på vad Goffman skulle kalla *scenen*, där portionssnusaren också med hjälp av rätt *rekvisita* kan byta sin snus. Lössnusaren väljer däremot oftast att byta snus där ingen ser, i vad vi kallar *kulissen*. Snusaren har inte snus inne vid måltider, men gärna i samband med kaffe vilket anses förhöja njutningen. Snuset kan i likhet med kaffe, ses som en hjälp att skapa *struktur* i vardagen (Valeri, 1991). Flera snusare beskriver snusen som en del av dem och som en vän, vilket kan jämföras med Svenssons (1996) beskrivning av användarens förhållande till drogen som ett äktenskap.

Det finns, trots rutiner och ritualer, faktorer som påverkar och förändrar snusandet. Alkohol är en sådan faktor som antingen ökar eller minskar snusandet. Respondenterna menar

att det dels kan bero på alkoholens påverkan i sig, eller också på den situation i vilken snusaren befinner sig. Vid ”finare” fester betraktas det som ännu viktigare att vara diskret med snuset, vilket i sig kan minska intaget eller få lössnusaren att för en kväll byta till portionssnus som anses lättare att hantera diskret. Stress är en annan faktor som kan öka snusandet. Snuset upplevs i stressade situationer som koncentrationshöjande och lugnande och hjälper snusaren att återfå balansen. Även olika situationer och miljöer påverkar snusaren. Militärtjänsten och idrottsliga sammanhang är exempel på miljöer som respondenterna nämnde som snusförbrukningshöjande. Att vårt beteende förändras i olika situationer kan vi likna vid Goffmans (1994) tankar om hur vi i vårt liv befinner oss på olika scener och också har olika sociala roller. Därför agerar vi olika i olika sammanhang. *Inramningen* ser olika ut och vi är olika måna om hur mycket vi vill styra andras intryck om oss.

När snuset nu är så viktigt för snusaren kan man undra hur snusaren gör i de situationer han står utan snus. Snusaren försätter sig sällan i situationen att stå utan snus. Snus inhandlas på ett ritualiserat sätt. Snusaren köper i regel sitt snus på samma ställe, samma antal dosor och med en viss regelbundenhet. Om det ändå skulle bli så att snusaren inte har snus så lånar han av någon. Det finns hos snusarna en *hövlighetsnorm* (Goffman, 1994), vilket i det här sammanhanget innebär att de i interaktionen med varandra har en generös attityd som gör att de mer än gärna delar med sig av sitt snus utan förväntan att det ska återgäldas. Kan även knytas till det Gusfield (1987) benämner *social solidaritet*. Ibland, oftast i krissituationer, kan snuset ersättas med något annat. Kanske en lånad snus av annat märke, halstablett eller tuggummi. Svensson (1996) menar att användaren av drogen själv konstruerar upplevelsen av den. Som exempel på detta ges den nöt som en respondent satt med under läppen en hel kväll i tron att det var snus och därför inte kände något nikotinbehov.

När det handlar om vilken tillhörighet snusaren har vad gäller kön, klass eller ålder menar jag att det inte finns några större skillnader i snus användningen och förhållandet till snuset. Utifrån min studie tolkar jag att skillnaderna till större del är individbundna än knutna till någon viss grupp. Samtliga respondenter var överens om att det finns snusare i alla samhällsklasser och åldrar. Men några skillnader i fråga om kön visade dock studien. Kvinnorna uttryckte till större del än männen att de vill vara diskreta med sitt snus. De har också ett mer ritualiserat förhållande till sitt snus och kräver oftast fler attribut kring sitt snusande. Männen däremot är mer angelägna om att alltid ha sin snus nära och kan göra större uppoffringar än kvinnorna vad gäller att skaffa snus.

Vi kan se att snuset har bytt scen och användningsområde ett flertal gånger under sin existens. I indianernas händer hade snuset stor rituell och religiös betydelse. Eftersom tobaken

som användes då innehöll mer nikotin och därför gav en starkare upplevelse, användes den som en passage mellan det världsliga och andevärlden. I detta sammanhang stämmer Lindbergs (1998) resonemang om ritualens betydelse för gruppen och att det för ritualens genomförande krävs att alla har samma sinnesstämning. Om de rätta förutsättningarna finns menar Lindberg att det utvecklas en emotionell energi. Indianernas tro på tobakens läkande effekter var det användningsområde som kom att följa med växten till Europa. Att använda snus blev en passage från det sjuka till det friska tillståndet. Det var också den egenskapen hos tobaken som utlöste den popularitet den kom att röna. Från att ha varit aristokratins läkemedel och senare njutningsmedel spreds den till de lägre samhällsklasserna. Troligtvis hade snuset samma betydelse för användarna då som idag vad gäller rutiner, struktur och situationsbundenhet. När snuset flyttade från näsan till munnen bytte det också scen, från hovet till grovarbetarnas värld. Då kom heller inte den läkande betydelse längre att stå i centrum utan snarare betydelsen av snuset som njutningsmedel. Från att i tvåhundra år haft samma scen, så kan vi idag se att den trenden är på väg att vända. Snuset har nått stor popularitet hos de välutbildade, och det är som på 1700-talet allt vanligare att kvinnor snusar. Nygamla grupper, de som hör till den högre klassen och kvinnor, är åter på scenen tillsammans med de som stått där under många år.

Slutord

Att benämna snus som drog kan kanske upplevas som provocerande, men snuset räknas som ett psykoaktivt ämne och har därför en speciell påverkan på användaren. Att fördjupa mig i snusarens värld har därför till viss del också fått mig att förstå förhållandet som finns mellan brukare och andra droger.

Snusaren är troligtvis mer styrd av ritualer, rutiner, situationer och miljö än vad han eller hon tror. De flesta av snusarna är övertygade om att det är nikotinberoendet som styr dem i deras snusande och att de aldrig kan vara utan snus. Men studien visar att det finns tillfälle då de är snusfria och faktiskt också kan hantera det.

Fler frågor har givetvis väckts under arbetets gång. Att undersöka vilka faktorer som påverkar oss att välja en viss tobaksprodukt skulle vara intressant. Varför är det männen som i störst utsträckning börjar sitt nikotinbruk med snus, medan kvinnorna oftast börjar med cigaretter för att sedan gå över till snus? Vilka faktorer påverkar snusaren att vilja avbryta sitt bruk? Har familj och vänner någon betydelse eller är det priset på snuset eller situationen snusaren befinner sig i som påverkar?

Arbetet med uppsatsen har varit mycket intressant och inspirerande. Min bild av vad som får en person som använder droger att fortsätta med sitt bruk, har till viss del kommit att förändras. Jag har upptäckt att det för snusaren, och troligtvis även för andra drogbrukare, finns flera anledningar att ta till sin drog förutom det direkta suget efter drogen. Situationer och sinnestämningar har väldigt stor betydelse för användandet. Även om den biokemiska påverkan och effekten av drogen finns, ska vi inte förringa aspekterna på att det för droganvändaren finns flera sociologiska anledningar till att upprätthålla sitt drogbruk.

Referenslista

Albom, Sven-Eric (1997). Psykosocialt perspektiv. I Leissner, Tom (red). *Alkohol*. Lund: Studentlitteratur.

Boström, Gunnel & Nykvist, Karin (2005). *Levnadsvillkor och hälsa*. Tillgänglig: www.fhi.se/upload//ar2005/rapporter/r200448levnadsvanorhalsa0504.pdf (20070403)

Ejdestam, Julius (1975). *Svenskt folklivslexikon*. Lund: Rabén & Sjögren

Eldh, Gunilla (2005). *Pristagare siktar på krogarna*. Tillgänglig: www.btj.se.ludwig.lub.lu.se/sb/FrontServlet?session=3867651&service=10&br (20070403)

Goffman, Erving (1994). *Jaget och maskerna - En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Rabén Prisma.

Goldberg, Ted (2000). *Narkotikan avmystifierad – ett psykosocialt perspektiv*. Solna: Academic Publishing of Sweden

GothiaTek, Swedish snus. Tillgänglig: www.gothiatek.com (20070515)

Gusfield, Joseph (1987). *Passage to play: rituals of drinking time in American society*. I Douglas, Mary (red). *Constructive drinking*. Cambridge: Cambridge University Press

Hilte, Mats (2005). Hur kan vi förstå drogrusets drivkrafter? Sociologiska perspektiv på användning av alkohol och narkotika. I Johansson, Katarina & Wirbing, Peter (red). *Riskbruk och Missbruk*. Stockholm: Natur och Kultur.

Hilte, Mats (1996). *Avvikande beteende*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Katarina & Wirbing, Peter (2005). *Riskbruk och Missbruk*. Stockholm: Natur och Kultur.

Lalander, Philip (2005). *Mellan självvalt och påtvingat utanförskap*. Tillgänglig:
www.mobilisera.nu/upload/Rapport_slutlig.pdf. (20070506)

Lantz, Annika (1993). *Intervjumetodik - Den professionellt genomförda intervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lindberg, Odd (1998). *Emotioner, sociala band och ritualer*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete.

Loewe, Walter (1990). *Petum Optimum*. Borås: Norma Bokförlag AB.

Löfgren, Bo & Nelson-Löfgren, Inger (1992). *Alkohol - Rus, Missbruk, Behandling*. Stockholm: Bokförlaget Rabén Prisma.

Nationalencyklopedin (1995). Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker.

Olsson, Börje (1997). Alkoholpolitisk brytningstid. I Leissner, Tom (red). *Alkohol*. Lund: Studentlitteratur.

Pellmer, Kristina & Wramner, Bengt (1997). *Tobaksbruk - förekomst, effekter och förändringsmöjligheter*. Lund: Studentlitteratur.

Schivelbusch, Wolfgang (1982). *Paradiset, smaken och förnuftet - Njutningsmedlens historia*. Stockholm: Bokförlaget Alba.

Statens folkhälsoinstitut (2005). *Minskat bruk av tobak. Kunskapsunderlag till folkhälsopolitisk rapport 2005*. Tillgänglig:
www.fhi.se/upload/ar2006/Rapporter/r200560_underlag11tobak_0603.pdf (20070403)

Sundling, Janne (2003). *Snus*. Stockholm: Atlas.

Svensson, Bengt (1996). *Pundare, jonkare och andra – med narkotikan som följeslagare*. Stockholm: Carlssons bokförlag.

Swedish Match. Tillgänglig: www.swedishmatch.com (20070515)

Tobaksfakta. Tillgänglig: www.tobaksfakta.se (20070403)

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Valeri, René (1991). "Kom så tar vi en kopp" – Svenskarna och deras kaffedrickande. I Frykman, Jonas och Löfgren, Orvar (red). *Svenska vanor och ovanor*. Stockholm: Natur och kultur.

Bilaga 1

Inervjueguide

- ☐ **Berätta om dig själv.**
Ålder, utbildning, civilstånd, sysselsättning, fritidsintressen, boende osv.
- ☐ **Kan du berätta hur ditt snusande ser ut under en dag?**
Mängd, sort, tillsammans med vem? I vilka sammanhang och platser? Kafferast, alltid, efter middagen? Hur? Pris, prilla etc.?
- ☐ **Varför snusar du?**
Vilka är dina främsta motiv?
- ☐ **I vilka sammanhang är snuset viktigt för dig?**
Var? Platser, semester, helg, dag/kväll, arbete/fritid, när, med vem?
- ☐ **Hur känner du dig när du har snus inne respektive inte inne?**
Vilken effekt uppnår du av snuset? Vilken utdelning får du av snuset?
- ☐ **Tror du att andra märker skillnaden?**
- ☐ **Hur påverkas omgivningen av att du snusar?**
Vad tror du att dina närmaste anser om ditt snusande? Hur förhåller du dig till det?
- ☐ **Hur ser dina inköp av snus ut?**
Var köper du snus? I vilken mängd? Har du alltid snus tillgängligt? Hur känns det när du inte har tillgång till snus, vad gör du?
- ☐ **Beskriv ditt förhållande till andra beroendeframkallande medel som annan tobak, droger och alkohol i samband med snus.**
Vad, när, i samband med snus, istället för snus? Ökar/minskar intaget av snus?
- ☐ **Har ditt snusande förändrats sedan du började?**
Mängden, sort, när och var du snusar? Placering av ”prilla”?
- ☐ **Beskriv din bild av den ”vanlige” snusaren.**

Bilaga 2

Introduktionsbrev

Jag heter Boel Nilsson och studerar på Socionomprogrammet på Socialhögskolan i Lund, vilken tillhör Lunds Universitet.

På programmets sjätte termin, i vilken jag befinner mig nu, ska studenterna skriva ett examensarbete i form av en så kallad C-uppsats. Var student får fritt välja ett socialt ämne som känns intressant att fördjupa sig i och skriva om. Jag har valt att skriva om *snusandet som en social verksamhet*. För att kunna genomföra uppsatsen krävs att jag förutom att ta del av sådant material som redan är skrivet i ämnet, också ska samla in eget material. För att lyckas med detta är jag i behov av din hjälp. Jag tänker intervjua sex-åtta personer med varierande ålder och kön och hoppas att du vill bli en av dem.

Var intervju kommer att ta ca 45 minuter. Intervjuerna ska jag analysera och eventuellt plocka valda delar ur som citat i uppsatsen. Du som intervjuperson är anonym, då inga namn kommer att nämnas i uppsatsen.

Du kan när du vill kontakta mig, Boel Nilsson på telefon xxxx-xxx xx eller xxxx-xx xx xx.

Det går också att nå mig via e-post: boel.nilsson.xxx@xxxx xx xx

Dessutom kan du kontakta min handledare Mats Hilde om du har frågor som känns angelägna att ta upp med honom. E-post: mats.hilde.@xxxx xx xx eller telefon xxx-xxx xx xx.

Det står dig fritt att när du vill avbryta din medverkan. Då förstörs också det material som du dittills delat med dig av, om du så önskar.

När uppsatsen är färdigställd och examinerad kommer du att få ta del av resultatet.

Med vänlig hälsning

Boel Nilsson

